

Kerk Bovekerke : 150 jaar

In Bovekerke kunnen we zelden een geschiedkundig feit in de kijker plaatsen. Er is inderdaad weinig gekend over de geschiedenis van deze gemeente. Als er dan iets is, mogen we dit absoluut niet onopgemerkt laten voorbij gaan. Zo is onze Bovekerkse kerk dit jaar 150 jaar geleden herbouwd naar zijn huidige vorm. Belangrijk genoeg om de gekende geschiedenisinformatie van onze kerk weer te geven.

De kerk, zoals we die nu kennen, dateert van 1848 en werd door architect Buyck in neo-romaanse stijl geconcipeerd. Bij de verbouwingswerken is enkel de toren van de voormalige Romaanse kerk bewaard gebleven. Broeder Firmin, specialist in de Romaanse architectuur, schreef in 1940 een lijvig boek over de Romaanse kerken in West-Vlaanderen. Dankzij zijn werk kunnen we ons vandaag een beter beeld vormen van onze kerk destijds.

Veldsteen

Oorspronkelijk waren kerkjes in de kleinere nederzettingen opgetrokken uit hout en leem. Deze constructies hielden echter niet lang stand.

Enkel de kerk (als instelling) was in de 11^{de}, 12^{de} eeuw in staat in een dorp een gebouw op te trekken in duurzame materialen.

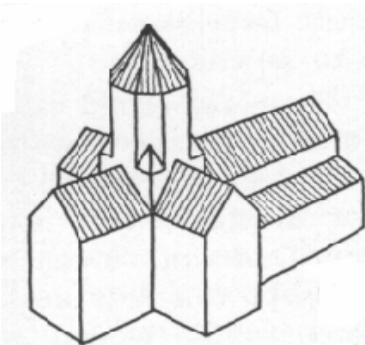
In onze regio lag het gebruik van veldsteen voor de hand. Deze veldstenen, grijsgroen, tamelijk klein, onregelmatig van vorm en grootte zijn afkomstig uit de omstreken van Torhout en Beernem.

Het onregelmatig metselverband in de toren is een rechtstreeks gevolg van het gebruik van deze veldsteen. Omdat deze steen niet kon gebeeldhouwd worden, werden sierelementen zoals kapitelen, enz. in andere steensoorten uitgevoerd.

Kruiskerk

De eenvoudige Romaanse kerken waren kruiskerken. Dat was ook in Bovekerke het geval.

Een kruisvormige plattegrond werd destijds praktisch altijd toegepast bij zowel de gewone dorpskerken als bij de grotere bedehuizen.



Op de viering (d.i. de rechthoek die ontstaat op het kruispunt van het langschip en het dwarsschip) werd de toren geplaatst. Daarom bestaat de plompe torenvoet uit vier zware muren, waarin de metselaars, voor zover ze het aandurfd, wijde of wel smalle doorgangen uitspaarden.

Het dak van de kerk stellen we ons voor met hout of stro bedekt. Stro werd na de Geuzentijd in ruime mate aangewend als voorlopig dekmiddel en pas in de late XVII^e eeuw vervangen door een degelijker materiaal als de dakpan of lood.

De reden voor de nieuwbouw moet vermoedelijk in de bouwvallige constructietoestand van het toenmalig kerkgebouw gezocht worden.

Oriëntatie

Kerken zijn, op enkele uitzonderingen na, altijd oost-west georiënteerd. Het koor ligt aan de

oostzijde (gericht op Jeruzalem), de ingang aan de westzijde.

Bij de nieuwbouw werd de oorspronkelijke dispositie van de kerk totaal gewijzigd. Het koor werd aan de westkant geïnstalleerd, de ingang aan de oostkant. Een dergelijke ingreep wordt occidentatie genoemd, dit is een oriëntatie naar het westen.

De toren

Om de toren te laten harmoniëren met het volume van het nieuwe schip werd hij wat opgetrokken.

In het nieuwe gedeelte werden ronde openingen (supplementaire galmgaten) voorzien. De oorspronkelijke midden- of vieringtoren werd als ingangstoren ingericht en met bakstenen steunberen verstevigd.

De westelijke doorgang staat in verbinding met de middenbeuk van de huidige kerk, terwijl de oostelijke als ingang dienst doet.

Het dichtmetselen van de rondbogen in de oorspronkelijke middentoren is in twee fasen gebeurd. Baksteen- en mortelgebruik wijzen hier duidelijk op. De reden hiervan kon tot dusver niet achterhaald worden. Het uitpluizen van de kerkrekeningen zou hierbij bepalend kunnen zijn.

Op de drie zijden van de toren, net boven de oorspronkelijke bogen uit veldsteen, kan een horizontale lijn opgemerkt worden; een terugsprong van de muur. Hierop rustte de zoldering van het koor en het dwarsschip. Het venster boven de ingang van de huidige kerk was oorspronkelijk een doorgang van de torenverdieping naar de zolder. De oorspronkelijke doorgangen van de torenverdieping naar de zolder van het dwarsschip werden dicht gemaakt.

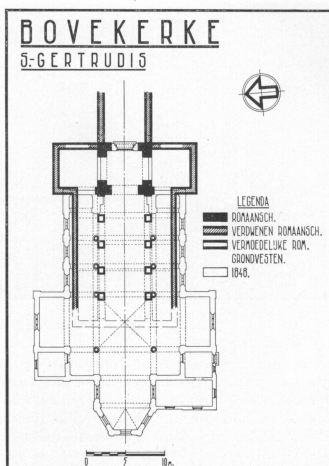
Onmiddellijk boven de bedaking verandert de toren van vorm. Hij gaat van vierkant over tot achtkant. De vier versneden hoeken zijn elk met de helft van een vierzijdige piramide afgedekt. Deze zijn bij het herbouwen van de kerk vernieuwd.

Typisch voor onze streek zijn de achtkante torens, die men bouwde over de gehele kastelenij Brugge en in de noordelijke helft van de kastelenij Kortrijk.

Speuren tijdens werken

Geen enkele afbeelding van de kerk zoals ze er voor 1848 uitzag is bekend. Het koor, de benedenkerk en het transept zijn totaal verdwenen. De juiste lengte van de beuken en de diepte van het koor zijn niet meer te achterhalen. Misschien zullen bij de werken voor de heraanleg van het kerkpleintje sporen van het Romaans koor aan het licht komen en zodoende meer licht werpen op het uitzicht van het aloude Bovekerkse kerkgebouw.

Om in de gaten te houden!



Bron : De Romaansche Kerkelijke Bouwkunst in West-Vlaanderen, Broeder Firmin.

Gedachtenis
Van den Eerwaarden Heer
Emanuel Declerck
Geboren te Liseweghe in 1797
Pastor van Bovekerke
van 1834 tot zijn overlijden
den 29 Maerte 1851

Door zijn zorg en ijver werd
deze kerke in 1848 herbouwd
Nu heeft de milddadigheid van
de weledele heer E. De
Crombrugge De Pickendaele
opgewekt in de stichting der
arm school.

Herdenkingsplaat aan de kerk

De “Kerk in Revolutietijd”, Het decanaat Torhout 1795-1815, is een werk van Ann Stael. Het schiept een beeld van de kerkelijke organisatie in de periode kort voor de verbouwingen van de Boverkerkse kerk.

Binnen het bisdom Brugge, dat in 1559 in het kader van de bisdomherschikking van Filips II was opgericht, werd in 1574 een nieuwe decanale indeling doorgevoerd. Bij die gelegenheid richtte bisschop Drieux (1559-1594) onder andere het decanaat Torhout op. Bij wijzigingen doorgevoerd door bisschop Triest (1617-1622), moest Torhout drie parochies, nl. Eernegem, Koekelare en Bovekerke aan Gistel afstaan. Het decanaat verloor ook Zarren aan Roeselare, maar verkreeg Oostkamp, Loppem en Waardamme uit het decanaat Damme. Met deze omschrijving bleef het decanaat bestaan tot 1803. In orde van oppervlakte omvatte ze de volgende parochies: Wingene, Torhout, Oostkamp, Rudderveerde, Lichtervelde, Ichtegem, Aartrijke, Zwevezele, Kortemark, Vlad slo, Zedelgem, Loppem, Handzame, Werken, Poeke en Waardamme. Na het Concordaat heeft de burgerlijke overheid de kerkelijke indeling aan de burgerlijke aangepast. Telkens twee departementen werden tot één bisdom verenigd.

Op 4 oktober 1802 richtte Portalis zich met een voorstel voor inrichting van het bisdom tot de bisschop. Op 30 november ontving laatstgenoemde een lijst met een hiërarchie van parochies, succursalen en annexen. De parochies stonden onder de bevoegdheid van een pastoor die door de burgerlijke overheid betaald werd. Voor die betaling werd nog een onderscheid gemaakt tussen parochies van eerste klas en tweede klas. Een succursale of hulpkerk werd bediend door een rector of deservitor...

De hoofdplaatsen van de kantons werden als volwaardige parochies ingericht. Torhout was hoofdplaats voor twee vrederechters, maar aangezien er slechts één kerk was, heeft men de tweede parochie naar de meest bevolkte parochie van het kanton, n.l. Lichtervelde, overgebracht. Zo komt het dat het Torhoutse kanton uit twee sectoren bestond en twee parochies bevatte.

Bovekerke, dat volgens deze tabel een succursale was, werd op 26 december 1804 opgeheven en verenigd met Werken. Nochtans had men vroeger al beweerd dat geen enkele van de parochies rond Diksmuide, waaronder Bovekerke, gezien hun grote uitgestrektheid en talrijke bevolking in aanmerking kwam om samengevoegd te worden. Kort voor de opheffing had deservitor Dobbelaere nog geprobeerd grootvicaris Petrus De Pauw te overtuigen van de noodzaak van een zelfstandige parochie. Hij wendde daartoe als argumenten vooral de afstand tot de naburige parochies en de onbruikbaarheid van de wegen gedurende de winter aan. Enkele dagen later n.l. op 6 oktober 1804, richtten een aantal inwoners van Bovekerke een brief aan de bisschop, waarin zij de situatie enigszins anders voorstelden. De brief was een pleidooi voor het samenvoegen van Bovekerke en Werken, iets wat al vroeger door de inwoners van Werken was geopperd. Volgens de briefschrijvers blijkt zelfs uit oude documenten dat Werken en Bovekerke vroeger verenigd waren. Een samenvoeging van beide parochies zou dus geen inlijving zijn, maar wel een herstel van de vroegere situatie. Op het eind van de brief werd er bij de bisschop op aangedrongen dat hij zijn invloed zou aanwenden zodat er vlug een oplossing uit de bus kon komen. Zo zou er voor de betalingsmoeilijkheden meteen ook een oplossing zijn. Hier werd waarschijnlijk het belangrijkste motief van de briefschrijvers aangehaald, aangezien er uit de verdere uitleg blijkt dat er zowel herstellingskosten aan de kerk en aan de pastorie als onderhoudskosten voor de bedienaren van de eredienst en hun helpers te betalen waren. Dat de brief uitging van de gemeenteraad, de eigenaars en de andere inwoners, die via hun belasting de kerkfabriek financierden, wijst in dezelfde richting. Ondanks het feit dat Bovekerke tot een annexe van Werken werd, veranderde er niets in de praktische behandeling vanuit het bisdom. Er bleef een kerkbedienaar die de sacramenten toediende en de missen werden er verder gelezen. De bedienaar werd zeker vanaf 1809 door de gemeente betaald. Het visitatieverslag van 1815 is de enige kerkelijke bron waarin Bovekerke als annexe vermeld staat. De burgerlijke bronnen vermelden stipt Bovekerke als annexe.

Marc Dewilde – Gerdi Staelens